

<http://ui.ac.ir/en>

Journal of Researches in Linguistics

E-ISSN: 2322-3413

Document Type: Research Paper

12(1), 23-42

Received: 05.01.2020 Accepted: 25.04.2020

Investigating the Evolution and Frequency of Persian Light Verbs *Dāštan* (Have), *Āmadan* (Come), *Āvardan* (Bring), *Gereftan* (Get), and *Didan* (See) from 1840 to 1940

Bahador Zafarabadi

PhD Candidate, Department of Foreign Languages and Linguistics, Faculty of Humanities, Shiraz University, Shiraz, Iran
zafarabadi44@gmail.com

Jalal Rahimian*

Professor of Linguistics, Department of Foreign Languages and Linguistics, Faculty of Humanities, Shiraz University, Shiraz, Iran

*Corresponding author, email: jrahimian@rose.shirazu.ac.ir

Abstract

Persian light verbs have changed in terms of frequency of use in the course of time. The study of frequency changes of various common light verbs in the long history of Persian language seems reasonable, but the study of light verbs in the course of a relatively short period (a century) for the purpose of showing syntactic changes, can be a matter of significance. The present study deals with such topic. A diachronic study of the use of Persian light verbs in different periods sheds light on the processes leading to the formation of light verbs. In fact, studying the frequency of a number of light verbs during a century can lead to the discovery of how they turned into light verbs. Our purpose in this study is to analyze five Persian light verbs *dāštan* (have), *āmadan* (come), *āvardan* (bring), *gereftan* (take) and *didan* (see) in five periods during a century (1220-1320 AH). In this study, 15000 simple and complex predicates, extracted from newspaper texts, have carefully been analyzed. In each period, the number of complex predicates based on type and token has been identified. This study shows that the light verb *dāštan* has been regarded as the main light verb in the periods under study. This study also shows that the verb *didan* hasn't been used as a light verb in the last three periods, while it has been commonly used as light verb in the primary periods and has turned into a lexical verb in the course of time. This study also shows that the frequency of the mentioned light verbs during five periods indicates fluctuation; however, it is possible to reach a reasonable conclusion through a well-disciplined procedure.

Key words: light verb, frequency, diachronic, type, token, predicate, Persian

Introduction

It is quite evident that the concept 'verb' denotes action and state at any rate in most languages. If we consider, for instance, the verb *didan* in Persian in the sentence [*Ali film rā did.* / Ali saw the film.], we find that the simple verb [*did/saw*], based on its semantic features, involves different arguments; in fact, this verb requires an external argument as "seer" (Ali) and an internal argument as "seen" (the film). Of course, this characteristic indicates the verb valence. Then, considering the verb [*did*] (saw) in the sentence [*Ali āsib did.* / Ali was hurt], we find that the verb [*did*] is accompanied by a preverbal element "noun" and involves just the external argument and has become void of semantic content to a great extent; that is, its meaning is conceptually lightened. In fact, the light verb [*did*] acts as a verb maker in the sentence and, at the same time, cannot assign theta role to an internal argument and consequently does not demand an internal argument. LVs are defined as constructions with a limited or even no semantic content, Brugman (2001); they have

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/jrl.2020.120716.1435>

<https://dorl.net/dorm/20.1001.1.20086261.1399.12.1.2.4>

ever been challenging for linguists and linguistics theories. From the time, the term "light verb" was brought forth for discussion by Jespersen (1940), it has mainly been considered as a specific category and, unlike other linguistic categories, does not have the so-called syntactic and semantic features. Grammarians and linguists have different opinions about complex predicates; some are definitely sure of their being existent in Persian language and have begun to define them; some have doubts about their existence, and some others, in addition to defining them, consider them as having various kinds. Many Persian grammarians have paid considerable attention to the verb construction and have divided them into simple, prefixal and compound verbs. Homayun Farox (1958, 469-470) names some verbs having various concepts other than their real meanings; these verbs are accompanied by other preverbal elements such as [nouns, adjectives, adverbs] to make new complex predicates. He, pointing out the complex predicates as [*qasam xordan* 'swear', *qebteh xordan* 'envy', *zamin xordan* 'fall', etc.], states that the basic meaning of the verbal element in these complex predicates isn't intended; the intention is just to make a new verb which does not have a spontaneous existence in Persian. He is also of the opinion that it is possible to change intransitive verbs into transitive ones and vice versa with such LVs.

Materials & Method

In this article, five Persian light verbs including *dāštan* (have), *āmadan* (come), *āvardan* (bring), *gereftan* (take), *didan* (see) in five periods during a century (1841-1941). To this aim, we search certain Persian newspapers published between 1841- 1941. For the five periods we searched serial newspapers *VAQAYE-ETFAGIYE* (1831s), *AKHTAR* (1851s), *TARBIYAT* (1871s), *SOORO-E ESRAFIL* (1891s) and *CHEHRE NEMA* (1911s) respectively. Three thousand verbs were randomly extracted and recorded. Then, all light and lexical verbs were analyzed by a software called Ant Conc. First, simple light and lexical verbs are analyzed. Then complex predicates will be carefully analyzed.

Table one compares the light verbs *dāštan* (have), *āmadan* (come), *āvardan* (bring), *gereftan* (take), *didan* (see) with respect to their frequency during the five distinct periods. The light verb *dāštan* (have) is the most frequent in all five periods. Its frequency is 104, 80, 120, 105, 107 times in the five periods respectively. *dāštan* alone accounts for at least %56 of light verb uses in each period. In the first and second periods *dāštan* is more frequent than other light verbs in complex predicates. The second rank in use is for *āmadan* whose frequency is 54, 26, 31, 20 and 21 respectively.

The third light verb under study is the verb *āvardan* (bring), which, with respect to its usage frequency and rank, shows a decreasing trend as having 25%, 16%, 15%, 10% and 11% occurrences respectively from the first to the last period. The fourth light verb under study is the verb *didan* (see) which has been mainly used as a lexical verb. The last verb under study is the light verb *gereftan* (take) with the occurrences of 6%, 10%, 11%, 16% and 13% respectively from the first to the last period, has almost changed to a light verb. The data in table (1) indicate that this verb has proved to be a lexical verb in the first and second periods, then from the third period onwards, it has formally changed into the light verb.

Conclusion

In this article, about 60 complex constructions consisting of the LVs *dāštan* (have), *āmadan* (come), *āvardan* (bring), *gereftan* (take), *didan* (see) along with their preverbal elements, extracted from different newspapers, have been carefully investigated in the course of five periods in a century (1841-1941). This research shows fundamental differences among these light verbs in relation with their usage frequencies, in a way that the light verb *dāštan* (have) accounted for having the highest usage frequencies within these five periods as a whole, devotes nearly two third of all the complex predicate constructions to itself. The next light verb standing the second rank, is the LV *āmadan* (come) which can be regarded as devoting more than %16 of all the light verbs to itself. Then the light verb *āvardan* (bring), which is regarded as devoting more than 14% of all the complex constructions to itself. The LV *gereftan* (take), devotes more than 12% of all complex construction to itself. The LV verb *didan* (see) has devoted only %.2 of usage to itself within the century under study; this shows that the LVs *didan* (see) hasn't been really recognized as formal light verb in the course of these periods under study.

References

- Brugman, C. (2001). Light verbs and polysemy. *Language Sciences* 23 (4-5), 551-578.
- Faršidvard, K. (1972). Dar bāreye khat-e fārsi (esm-e-morakab. Tele morakab). , vahid 101, 183-198 (inpersian).
- Family, N. (2006). Explorations of semantic space: The case of light verb constructions in Persian. PhD dissertation. Paris: The School for Advanced Studies in the Social Sciences.
- Family, N. (2011). Verbal islands in Persian. *Folia Linguistica* 45, 1-30.
- Folli, R., H. Harley, & S. Karimi (2005). Determinants of event type in Persian complex predicates. *Lingua* 115 (10), 1365-1401.
- Grimshaw, J., & A. Mester (1988). Light verbs and θ -marking. *Linguistic inquiry* 19 (2), 206-232.
- Hale, K. & S. H. Keyser (1993). On argument structure and the lexical expression of syntactic relations. In K. Hale and S. J. Keyser (Eds.), *The view from Building 20: Essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger* (53-109). Cambridge, MA: MIT Press.
- Huddleston, R., & G. Pullum (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jespersen, O. (1940). *A modern English grammar: On historical principles, syntax* (Vol. 4). Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
- Karimidoostan, Gh. (1997). Light verb constructions in Persian. PhD dissertation. UK: Essex University.
- KarimiDoostan, Gh (2001a). N + V Complex Predicates in Persian. In N. Dehe & A. Wanner (Eds.), *Structural aspects of semantically complex verbs* (277-292). Frankfurt: Peter Lang.
- KarimiDoostan, Gh (2001b). *Ilami Kurdish*. Sanandaj: Kurdistan University Press.
- KarimiDoostan, Gh. (2005). Light verbs and structural case. *Lingua* 115 (12), 1737-1756.
- Matini, G. (1968). Fele Morakab be jāye fele basit. *Jostārhāye Adabi* 4, 410-421 (inpersian).
- Mansoori, M. (2005). Fele sababi dar zabāne fārsi bar asase tarhe poosteye feli zabā va zabānšenāsi 1, 91-114 (inpersian).
- Mansoori, M. (2007). Enzemām dar zabāne fārsi. zabā va zabānšenāsi 6, 41-125 (inpersian)..
- Mansoori, M. (2013). Fele sababi dar afāle morakabe fārsi. *Motāleāt-e zaban va gooyeshāye qarbe Irān* 1, 77-104 (inpersian)..
- Mohammad, J., & S. Karimi (1992). Light verbs are taking over: Complex verbs in Persian. In J. Ashmore & V. Samiiian (Eds.), *Proceedings of the Western Conference on Linguistics* (195-212). Fresno: California State University Press.
- Nātel, Kh. (1987). *Tārikh-e zabān-e Fārsi (chāpe sevvom)*. Tehrān: Našre now (inpersian)..
- Homāyoon Farokh, Abdolrahim (1958). *Dastoor-e zabān-e Fārsi*. Tehrān: Dānešgā Tehrān (inpersian)..
- Homāyoon Farokh, A. (1985). *Dastoor-e Jāme zabān-e Fārsi (chāpe sevvom)* Tehrān: Elmi (inpersian)..

بررسی تحول و تعداد وقوع فعل سبک «داشتن، دیدن، آمدن، آوردن و گرفتن» از سال ۱۲۲۰ تا ۱۳۲۰ هجری شمسی

* بهادر ظفرآبادی

** جلال رحیمیان

چکیده

فعل سبک فارسی در طول زمان به لحاظ بسامد کاربرد و انواع آن دچار تطور شده است. مطالعه تغییرات بسامدی و انواع فعل سبک رایج در دوره‌های طولانی تاریخ تطور زبان فارسی امری معقول به نظر می‌رسد، اما مطالعه افعال سبک در دوره زمانی نسبتاً کوتاه حدوداً یک قرن برای تحولات نحوی امری جالب توجه می‌باشد که تحقیق حاضر به آن پرداخته است. بررسی در زمانی میزان کاربرد فعل سبک فارسی در دوره‌های مختلف می‌تواند ظهور و شکل‌گیری فعل سبک زبان فارسی را نشان دهد. بنابراین بررسی تعداد وقوع برخی از افعال سبک طی یک قرن می‌تواند به کشف چگونگی روند سبک شدن آن‌ها بیانجامد. به این منظور در این پژوهش، در پنج دوره ۱۵۰۰۰ فعل (ساده / مرکب) از متون روزنامه‌ای استخراج گردیده؛ سپس پنج فعل سبک «داشتن، آمدن، آوردن، گرفتن و دیدن» که از افعال سبک فارسی به حساب می‌آید، در طول یک قرن (۱۲۲۰-۱۳۲۰) در پنج دوره مورد بررسی قرار گرفته‌اند. با تحلیل افعال مرکب به دست آمده در هر دوره میزان افعال هم به لحاظ «نوع» و هم به لحاظ «رخداد» مشخص گردیده است. این پژوهش نشان می‌دهد که فعل «داشتن» فعل سبک اصلی در هر پنج دوره مورد بررسی بوده است. همچنین فعل «دیدن» در سه دوره آخر کاربردی از آن به عنوان فعل سبک مشاهده نشده است؛ در صورتیکه در دو دوره اول رواج داشته است، که نشان می‌دهد در دوره‌های اولیه به عنوان فعل سبک رواج داشته ولی به مرور زمان کاربرد فعل واژگانی پیدا کرده است. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که بسامد فعل سبک در دوره‌های پنج‌گانه مورد بررسی دارای نوساناتی می‌باشد، ولی می‌توان از نظم حاصل از تغییرات بسامدی قواعدی استخراج و نتایجی مطرح نمود.

کلید واژه:

بسامد کاربرد، فعل سبک، فعل مرکب، زبان‌شناسی در زمانی، بسامد نوع، بسامد رخداد

۱. مقدمه

فعل‌های سبک همواره مورد توجه زبان‌شناسان بوده است. سبک شدن فعل به طور کلی به معنای کاهش سهم معنایی فعل در بیان گزاره نسبت به متمم مدنظر است (Huddleston & Pullum, 2002:290). واژه «فعل» در هر زبانی، دلالت بر «کنش»^۱ و یا «حالت»^۲ دارد. اگر به عنوان نمونه، فعل «دیدن» را در زبان فارسی در جمله «علی فیلم را دید» در نظر بگیریم، می‌بینیم که این فعل به لحاظ ویژگی‌های معنایی که دارد، دو موضوع^۳ یکی بیرونی^۴ «بیننده» یا همان «علی» و دیگری درونی^۵ «دیده‌شده» یا همان «فیلم» را درگیر می‌کند. اما همین فعل در جمله «علی آسیب دید» یک موضوع بیرونی به نام «علی» دارد و فعل تا حد زیادی از معنای اصلی خود تهی و سبک شده است. فعل‌های سبک به عنوان ساخت‌هایی تعریف شده‌اند که معنای محدودی در ساخت‌های فعلی دارند و یا حتی بدون معنی هستند (Brugman, 2001). این فعل‌ها همواره چالشی برای زبان‌شناسان و نظریه‌های زبانی بوده‌اند. از زمان مطرح شدن این اصطلاح از سوی یسپرسن^۶ (1940)، فعل سبک عمدتاً مقوله خاصی در نظر گرفته شده است که برخلاف دیگر مقوله‌های زبانی، ویژگی‌های نحوی و معنایی روشنی ندارد.

همایون‌فرخ (۱۳۳۷) ساختمان فعل را به ساده، پیشوندی و مرکب تقسیم می‌کند و از افعالی نام می‌برد که با معنایی متفاوت با معنای اصلی خود، با کلمات دیگر همراه می‌شوند و فعلی جدید می‌سازند. فرشیدورد (۱۳۵۱) بر این باور است که «فعل مرکب و گروه‌های فعلی از نظر درجه استحکام ترکیب و جوش خوردن اجزای آن به ترتیب اهمیت»، به دسته‌های گوناگونی تقسیم می‌شوند. فعل سبک فارسی در افعال مرکب نشیب و فراز زیادی هم به لحاظ تعداد افعال سبک و هم به لحاظ توزیع و تعدا وقوع داشته است به طوری که در دوره میانه و زبان پهلوی استعمال فعل مرکب افزایش یافته است. این سیر در دوره دری نیز استمرار یافته است و در دوره دری شاهد بیشترین استفاده‌ها از فعل مرکب هستیم. «پخته کردن، پوشیده داشتن، پیوسته کردن، آگنده کردن، آزموده کردن، فرسوده کردن و جز آن» نمونه‌هایی از این دست هستند (متینی، ۱۳۴۷: ۴۱۰). به همین ترتیب، هرچه از آغاز فارسی دری به زمان حال نزدیک‌تر می‌شویم، شاهد افزایش وقوع «فعل مرکب» نسبت به قرن‌های گذشته هستیم. علل گرایش روزافزون فارسی‌زبانان به استفاده از «فعل مرکب» احتیاج به بررسی زبان‌شناختی بیشتری دارد. آنچه مسلم است این است که فعل سبک فارسی در طول زمان به لحاظ تعداد وقوع و انواع آن دستخوش تطور شده است. مطالعه تغییرات بسامدی و انواع فعل سبک رایج در دوره‌های طولانی تاریخ تطور زبان فارسی امری ضروری است؛ اما مطالعه تحول‌محور این افعال در دوره زمانی نسبتاً کوتاه (مثلاً یک قرن) نیز توجیه‌پذیر و جالب خواهد بود که در این پژوهش به آن پرداخته خواهد شد. ما طی این پژوهش می‌کوشیم تا با استخراج افعال سبک به کاررفته در بخش فراوانی از متون مربوط به قرن مدنظر، میزان وقوع پنج نوع فعل سبک از قبیل «داشتن، دیدن، آمدن، آوردن و گرفتن» را طی این قرن مشخص کنیم و نیز مقایسه‌ای میان پنج دوره طی یک قرن داشته باشیم. ما در این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش هستیم که در هر دوره از دوره‌های پنج‌گانه در این قرن تعداد وقوع هر کدام از این افعال سبک به چه صورت است. بدین طریق، امید است که نوسانات موجود در انواع افعال سبک مورد مطالعه طی

1. action

2. state

3. argument

4. external

5. internal

6. O. Jespersen

یک قرن را به دست آوریم.

۲. پیشینه پژوهش

یسپرسن (1940) برای نخستین بار اصطلاح فعل سبک را مطرح کرد. فعل سبک معمولاً به مثابه طبقه خاصی از مقولات دستوری شناخته شده است که مشارکت معنایی اندکی در گروه‌های فعلی دارد. عنصر فعلی گزاره‌های مرکب فارسی افعال سبک هستند. عده‌ای فعل سبک را محمولی تهی از معنا و برخی آن را زیرمجموعه‌ای از فعل کمکی می‌دانند (Grimshaw & Mester, 1988). کانول^۱ (2006) با توجه به نقش فعل سبک در فراگیری زبان در کودک استدلال می‌کند که فعل‌های سبک نه تنها در گفتار اولیه کودکان ظاهر می‌شوند، بلکه به لحاظ اینکه فعل‌های سبک وضعیت معنایی سرنمونی و خاصی دارند، منجر به فراگیری زودهنگام زبان و حتی نحو زبان می‌شود.

فعل سبک فارسی توجه صاحب نظران فراوانی را به خود جلب کرده است؛ از آن جمله می‌توان به واحدی لنگرودی (1996)، کریمی‌دوستان (2005) و منصوری (۱۳۸۴؛ ۱۳۸۶؛ ۱۳۹۲) اشاره کرد. ناتل خانلری (۱۳۶۶) معتقد است «همکردی» چون «کردن، کشیدن، دادن، زدن، خوردن و ... جز آن» با فعل‌یاری مانند اسم، صفت یا قید ترکیب می‌شود و حاصل آن، یک واحد واژگانی با مفهوم فعلی تازه‌ای به نام فعل مرکب است. در واقع، آنچه را خانلری از آن به عنوان همکرد تعبیر می‌کند در پیشینه پژوهشی عموماً فعل سبک نامیده می‌شود. منصوری (۱۳۸۴) بر این باور است که در افعال مرکب ترکیبی و انضمامی جزء فعلی که تصریف بر آن حمل می‌شود، فعل سبک است که به نسبتی از معنا تهی شده است. برخی افعال سبک مانند «خواندن» در افعال مرکبی چون «نماز خواندن» و «آواز خواندن» کمتر سبک می‌شوند و برخی چون «زدن» در «در زدن» بیشتر سبک می‌شود و فعل سبک «کردن» بیش از سایر افعال، سبک می‌شود به طوری که در برخی افعال مانند «پرداخت کردن» می‌توان آن را از جمله حذف کرد و به صورت «پرداخت» نوشت. مثلاً، منصوری فعل سبکی مانند «زدن» در «سیلی زدن، آمپول زدن، حرف زدن و اتو زدن» را در یک پیوستار قرار می‌دهد که در این پیوستار «زدن» در «سیلی زدن» در یک سمت پیوستار و «زدن» در «اتو زدن» که سبک‌تر از همه است در سمت دیگر پیوستار قرار می‌دهد.

محمد و کریمی (1992) که در چارچوب نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی به بررسی افعال مرکب پرداخته‌اند عنصر فعلی افعال مرکب فارسی را فعل «سبک» نامیده‌اند. کریمی‌دوستان (1997) بیست و یک فعل زبان فارسی را فعل «سبک» محسوب می‌کند و عقیده دارد که این قبیل افعال از معنی تهی شده‌اند و به سازه اسمی همراه خود نقش تئایی نمی‌دهند. او اعتقاد دارد که اسم و صفت به فعل منضم می‌شوند و فعل جدیدی می‌سازند. همچنین، کریمی‌دوستان به تحلیل ساخت موضوعی افعال مرکبی که جزء فعلی آن‌ها فعل سبک است، می‌پردازد. او به این نتیجه می‌رسد اگرچه در ساخت‌هایی مانند «اختصاص دادن» و «اختصاص یافتن» فعل سبک در ساخت موضوعی فعل مؤثر است؛ ولی در فعل‌هایی مانند «نرمش کردن» و «سکته کردن» و همچنین «اهدا کردن» با وجود ثابت بودن فعل سبک ساخت موضوعی فعل تغییر می‌کند. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که نه فعل سبک و نه جز غیر فعلی هیچ کدام به تنهایی ظرفیت شکل دادن ساخت موضوعی فعل را ندارند. کریمی‌دوستان (2005) به صورت گسترده‌ای افعال سبک و حالت ساختاری آن‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد؛ او با اشاره به نظریه هاله^۲ و کایزر^۱

^۱ E. Conwell

^۲ K. Hale

(1993) درباره فعل سبک انتزاعی، آن را هسته مشرف بر گروه فعلی می‌پندارد. آن‌ها نقش فعل سبک را در اعطای حالت می‌دانند. همچنین، هاله و کایزر بر این باورند که در طول زمان فعل سبک محتوای معنایی خود را به تدریج کم کرده است. فولی^۱، هارلی^۲ و کریمی (2005)، مگردومیان^۴ (2001)، کریمی دوستان (2005; 2001b; 2001a) و فامیلی (2006; 2011) از جمله پژوهشگرانی هستند که در باب افعال مرکب به پژوهش پرداخته‌اند. مگردومیان (2001) استدلال می‌کند که فعل سبک «کردن» به عنوان یک فعل بیرونی باعث ایجاد یک موضوع بیرونی می‌شود و فعل سبک «شدن» به عنوان یک فعل سبک درونی موجب ایجاد یک موضوع درونی می‌شود. فولی، هارلی و کریمی (2005) بر ساخت رخدادی و ویژگی‌های نمودی ساخت‌های دارای افعال سبک در زبان فارسی تمرکز کرده‌اند. از نظر آن‌ها عناصر غیرفعلی در تعیین نمود ساخت فعل سبک نقش مهمی دارند، در حالی که افعال سبک دلیل حضور موضوع کنشگر هستند. «کردن» به عنوان یک فعل سبک ساخت‌های گذرا و غیرکنادی^۵ را شکل می‌دهد، در حالی که فعل سبک «شدن» ساخت‌های غیرمفعولی را تشکیل می‌دهد. فولی، هارلی و کریمی (2005) معتقدند در زبان فارسی از قرن سیزدهم تا کنون فعل‌های مرکب به تدریج جایگزین فعل‌های ساده شده‌اند؛ مانند «آگاهانیدن» و «آغازیدن» که به ترتیب به «آگاه کردن» و «آغاز کردن» تبدیل شده‌است.

۳. چارچوب نظری

یکی از آثار جامع و معتبر دستوری که طی سال‌های اخیر در بسیاری از پژوهش‌های زبان‌شناسی به عنوان چارچوبی نظری از آن استفاده شده، هادلستون و پولوم (2002) است. یکی از مباحث مبسوط در این اثر به افعال سبک تعلق دارد. از این رو، این اثر، به عنوان مناسب‌ترین منبع و مرجع، زیربنای پژوهشی ما را تشکیل داده است. آنچه ما در این پژوهش از افعال مرکب و افعال سبک مطرح می‌کنیم بر آرای این دو زبان‌شناس بزرگ معاصر در زمینه افعال سبک و مرکب مبتنی است. هادلستون و پولوم (2002) افعال سبک، یا «کاربردهای سبک افعال» در تعبیر آن‌ها، را این گونه تعریف می‌کنند افعالی هستند که سهم آن‌ها در بیان معنای گزاره مدنظر در قیاس با متمم‌هایشان نسبتاً ناچیز است. آن‌ها ادامه می‌دهند که محتوای اصلی معنا نه در فعل سبک، بلکه در متممی است که در جمله ظاهر می‌شود. در ادامه جنبه‌های گوناگون معنایی و نحوی افعال سبک را به تفصیل مورد تحلیل قرار می‌دهیم. راهبرد آن‌ها برای انجام پژوهش حاضر بسیار کارآمد است.

۴. داده‌ها و شیوه تحلیل

در این پژوهش به بررسی پنج فعل سبک یعنی «داشتن، آمدن، آوردن، دیدن و گرفتن» پرداخته‌ایم که فراوانی نسبتاً خوبی دارند. داده‌های پژوهش از روزنامه‌های سال‌های ۱۲۲۰ تا ۱۳۲۰ شمسی از دوره اول سری روزنامه وقایع اتفاقیه دهه ۱۲۲۰ شمسی، دوره دوم روزنامه اختر دهه ۱۲۴۰ شمسی، دوره سوم سری روزنامه تربیت دهه ۱۲۶۰، دوره چهارم سری روزنامه صوراسرافیل دهه ۱۲۸۰ شمسی و دوره پنجم روزنامه چهره‌نما دهه ۱۳۰۰ شمسی استخراج شده است. روزنامه‌های مذکور به صورت جمله به جمله

¹. S. J. Keyser

². R. Folli

³. H. Harley

⁴. K. Megerdumian

⁵. unergative

خوانش شدند و در هر دوره ۳۰۰۰ فعل به طور تصادفی استخراج و ثبت شد. در گام بعد، افعال مستخرج از روزنامه به نرم افزار انت کانک^۱ منتقل شدند. سپس، با فعال کردن گزینه مربوط، کل کلمه ها به صورت تکرارهای دسته بندی شدند و به نمایش درآمدند. پس از آن، با فعال کردن گزینه دیگری تمام افعال حاوی فعل سبک با نوع^۲ و تعداد وقوع^۳ مربوطه روی صفحه به نمایش درآمدند. پس از آن ارقام مربوط به افعال سبک به جدول های ارائه شده در متن مقاله منتقل شدند.

۵. تحلیل داده ها

۵-۱. بررسی در زمانی فعل های سبک به لحاظ تعداد وقوع

ما با علم به اینکه دو فعل سبک «زدن» و «کردن» از پربسامدترین افعال سبک فارسی هستند، در پی آن بودیم تا به بررسی برخی دیگر از فعل های سبک پربسامد که در رتبه های پایین تری در مقایسه با این دو قرار دارند و همچنین، مطالعه نشده اند، بپردازیم. بر همین اساس، با مروری گذرا بر افعال سبک موجود در متون مورد مطالعه خود به این فرض رسیدیم که پنج فعل مذکور باید تعداد وقوع بیشتری در مقایسه با دیگر افعال سبک داشته باشند. به منظور ارزیابی این فرض و به هدف رسیدن به نتایج علمی و آماری در این باب، تصمیم به انتخاب این پنج فعلی که پیش از این ذکر شدند، گرفتیم. آنچه نیز به دنبال می آید نتایج بررسی های آماری در باب پنج فعل مورد مطالعه است. ابتدا نگاهی به جدول (۱) و نمودار (۱) خواهیم داشت و سپس توضیحات لازم ارائه خواهد شد.

جدول ۱. مقایسه تحول در زمانی تعداد وقوع پنج فعل سبک «داشتن، آمدن، آوردن، دیدن و گرفتن»

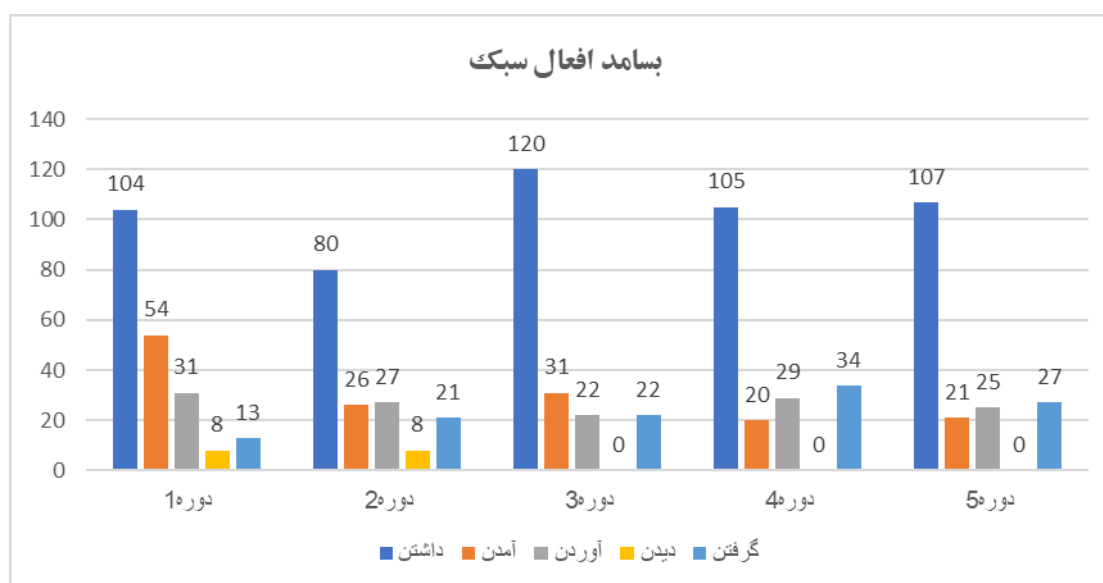
Table 1. The comparison of diachronic evolution of the light verb occurrences between *dāštan* 'have', *āmadan* 'come', *āvardan* 'bring', *gereftan* 'get', and *didan* 'see'

فعل	مقایسه تعداد وقوع افعال سبک						درصد
	دوره ۱	دوره ۲	دوره ۳	دوره ۴	دوره ۵	جمع	
داشتن	۱۰۴	۸۰	۱۲۰	۱۰۵	۱۰۷	۵۱۶	۵۵/۱۹
آمدن	۵۴	۲۶	۳۱	۲۰	۲۱	۱۵۲	۱۶/۲۶
آوردن	۳۱	۲۷	۲۲	۲۹	۲۵	۱۳۴	۱۴/۳۳
دیدن	۸	۸	۰	۰	۰	۱۶	۱/۷۲
گرفتن	۱۳	۲۱	۲۲	۳۴	۲۷	۱۱۷	۱۲/۵۲

1. Ant Conc

2. type

3. token

نمودار ۱. مقایسه تعداد وقوع افعال سبک

Chart 1. A comparison between the number of the light verb occurrences

جدول (۱) و نمودار (۱) نشانگر مقایسه میان فعل‌های سبک «داشتن، آمدن، آوردن، دیدن و گرفتن» به لحاظ تعداد وقوع در طول پنج دوره موردبررسی است. طبق جدول، فعل سبک «داشتن» در هر پنج دوره بالاترین تعداد وقوع را دارد. به لحاظ تعداد وقوع نیز این فعل سبک به ترتیب با تعداد وقوع ۱۰۴، ۸۰، ۱۲۰، ۱۰۵ و ۱۰۷ با فاصله معناداری در مقایسه با سایر فعل‌ها در صدر قرار گرفته است. اهمیت فعل سبک «داشتن» در این دوره‌ها از آنجا معلوم می‌شود که این فعل به تنهایی در هر دوره از لحاظ تعداد وقوع در صدر مجموع این پنج فعل قرار گرفته است به طوری که در دوره اول حدود ۵۰ درصد، در دوره دوم بیش از ۴۹ درصد، در دوره سوم بیش از ۶۱ درصد، در دوره چهارم بیش از ۵۶ درصد و در دوره پنجم بیش از ۵۹ درصد از کل پنج فعل را شامل شده است. به دیگر سخن، فعل سبک «داشتن» طی صد سال موردبررسی، که آغاز آن تقریباً دوستانه سال نسبت به حال حاضر فاصله دارد، مانند امروز در صدر پنج فعل سبک فارسی قرار داشته است. با توجه به ارقام به دست آمده نسبت درصد وقوع این فعل سبک در دوره‌های سوم و پنجم بیش از سه دوره دیگر بوده است.

دومین فعل موردبررسی فعل «آمدن» است که در دوره اول بیش از ۲۵ درصد از مجموع تعداد وقوع پنج فعل، در دوره دوم بیش از ۱۶ درصد، در دوره سوم بیش از ۱۵ درصد، در دوره چهارم بیش از ۱۰ درصد و در دوره پنجم بیش از ۱۱ درصد را به خود اختصاص داده است.

سومین فعل موردبررسی، «آوردن» است که در دوره اول از مجموع تعداد وقوع پنج فعل حدود ۱۵ درصد، دوره دوم حدود ۱۷ درصد، دوره سوم ۴۲ درصد، دوره چهارم ۱۵ درصد و دوره پنجم حدود ۱۴ درصد به خود اختصاص داده است و به لحاظ رتبه روند کاهشی را نشان می‌دهد. این پژوهش نشان می‌دهد با گذشت زمان این فعل نقش چندان درخورتوجهی در مجموعه افعال سبک فارسی ایفا نمی‌کند. به لحاظ تعداد وقوع نیز به جز در دوره سوم در سایر دوره‌ها تقریباً روند کاهشی را نشان می‌دهد که با لحاظ کردن رتبه تعداد وقوع بالاتر دوره سوم در مقایسه با دوره‌های چهارم و پنجم توجیه‌پذیر است.

چهارمین فعل سبک مورد بررسی، «دیدن» است که در دوره‌های اول و دوم از مجموع تعداد وقوع پنج فعل حدود ۴ درصد، و دوره‌های سوم، چهارم و پنجم که به عنوان فعل سبک وقوعی نداشته درصدی به خود اختصاص نداده است و با توجه به تعداد وقوع هشت مرتبه‌ای در دوره‌های اول و دوم و عدم وقوع آن به مثابه فعل سبک در دوره‌های بعدی سیر نزولی را نشان می‌دهد؛ به این معنی از دوره سوم به بعد این فعل عمدتاً به مثابه فعل واژگانی به کار رفته است. تعداد وقوع هشت مرتبه‌ای در دوره‌های اول و دوم نشان می‌دهد این فعل در دوره‌های بعد در حال تبدیل شدن به یک فعل ساده است.

پنجمین فعل مورد بررسی در این قسمت، «گرفتن» است که در دوره اول ۶ درصد، در دوره دوم ۱۰ درصد، در دوره سوم حدود ۱۱ درصد، در دوره چهارم بیش از ۱۶ درصد و در دوره پنجم حدود ۱۳ درصد را به خود اختصاص داده است. براساس ارقام جدول، فعل «گرفتن» به عنوان فعل سبک از دوره اول تا دوره پنجم تقریباً روند افزایشی داشته است و همین امر حاکی از تبدیل شدن این فعل به یک فعل سبک است.

مختصر اینکه فعل «داشتن» با تعداد وقوع بالغ بر ۵۵ درصد، «آمدن» با تعداد وقوع ۱۶ درصد، «آوردن» با تعداد وقوع بیش از ۱۴ درصد، «گرفتن» با تعداد وقوع بیش از ۱۲ درصد و «دیدن» با تعداد وقوع حدود ۲ درصد به ترتیب رتبه‌های نخست تا پنجم را به خود اختصاص داده‌اند.

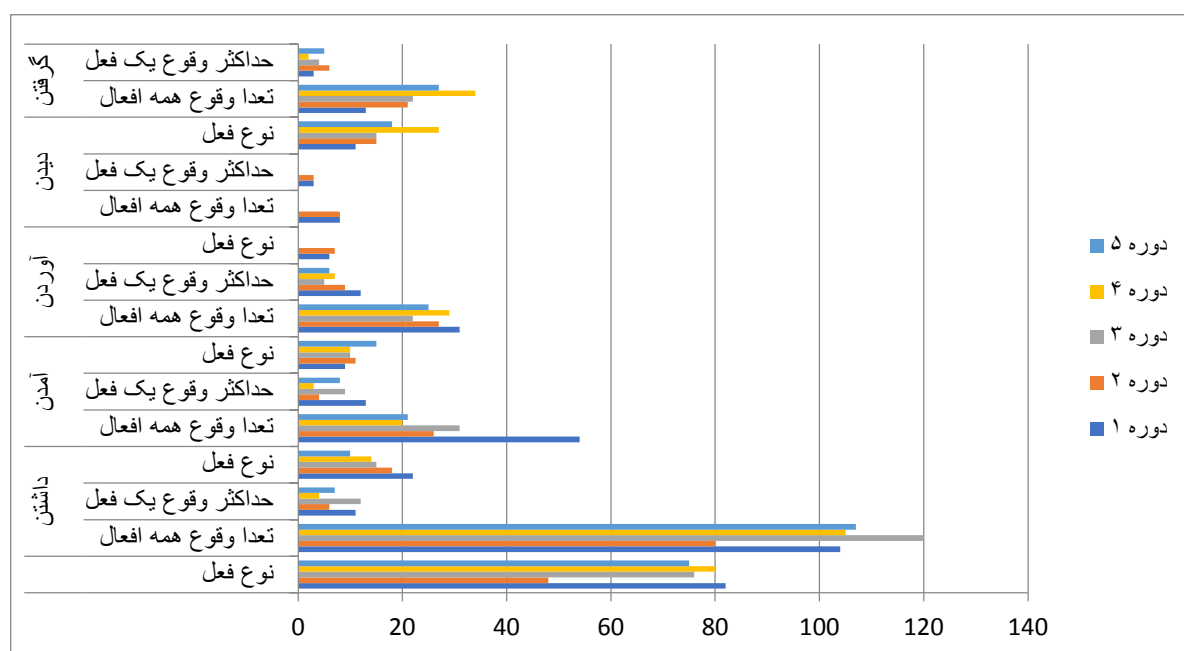
۵-۲. تحلیل در زمانی افعال براساس نوع فعل و تعداد وقوع افعال

ابتدا نگاهی به جدول (۲) و نمودار (۲) خواهیم داشت. سپس، توضیحات لازم ارائه می‌شود. در جدول زیر، میزان وقوع فعل‌های سبک به لحاظ نوع فعل و تعداد وقوع همه افعال به نمایش درآمده است.

جدول ۲. فعل‌های سبک به لحاظ نوع فعل و تعداد وقوع همه افعال

Table 2. Light verbs based on type and token

دوره ۵	دوره ۴	دوره ۳	دوره ۲	دوره ۱		
۷۵	۸۰	۷۶	۴۸	۸۲	نوع فعل	داشتن
۱۰۷	۱۰۵	۱۲۰	۸۰	۱۰۴	تعداد وقوع همه افعال	
۷	۴	۱۲	۶	۱۱	حداکثر وقوع یک فعل	
۱/۴۲	۱/۳۱	۱/۵۷	۱/۲۶	۱/۲۶	نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل	
۱۰	۱۴	۱۵	۱۸	۲۲	نوع فعل	آمدن
۲۱	۲۰	۳۱	۲۶	۵۴	تعداد وقوع همه افعال	
۸	۳	۹	۴	۱۳	حداکثر وقوع یک فعل	
۰/۵۰	۱/۴۲	۲/۰۶	۱/۴۴	۲/۴۵	نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل	
۱۵	۱۰	۱۰	۱۱	۹	نوع فعل	آوردن
۲۵	۲۹	۲۲	۲۷	۳۱	تعداد وقوع همه افعال	
۶	۷	۵	۹	۱۲	حداکثر وقوع یک فعل	
۱/۶۶	۲/۹	۲/۲	۲/۴۵	۳/۴۴	نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل	
۰	۰	۰	۷	۶	نوع فعل	دیدن
۰	۰	۰	۸	۸	تعداد وقوع همه افعال	
۰	۰	۰	۳	۳	حداکثر وقوع یک فعل	
۰	۰	۰	۱/۱۴	۱/۳۳	نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل	
۱۸	۲۷	۱۵	۱۵	۱۱	نوع فعل	گرفتن
۲۷	۳۴	۲۲	۲۱	۱۳	تعداد وقوع همه افعال	
۵	۲	۴	۶	۳	حداکثر وقوع یک فعل	
۱/۵	۱/۲۵	۱/۴۶	۱/۴	۱/۱۸	نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل	

نمودار ۲. فعل‌های سبک به لحاظ نوع فعل و تعداد وقوع همه افعال
 Chart 2. Light verb occurrences based on type and token

منظور از چهار اصطلاح به کاررفته در جدول فوق این است که نخست، «نوع فعل» یعنی هر فعل سبک به همراه فعل یار (مثلاً، ادامه داشتن، «عجله داشتن» و جز آن). دوم، «تعداد وقوع همه افعال» یعنی شمار کل ترکیب‌هایی که هریک حاوی یک فعل سبک در یک دوره است. سوم، «حداکثر وقوع یک فعل» یعنی تعداد مرتبه‌ای است که یک فعل یکسان در یک دوره تکرار شده است. و چهارم، «نسبت تعداد وقوع کل افعال به نوع فعل» یعنی حاصل تقسیم تعداد کل افعال هر دوره به نوع افعال آن دوره است.

براساس این نتایج میزان وقوع نوع فعل سبک «داشتن» که عمدتاً هم در رتبه اول قرار می‌گیرد، به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم به لحاظ تعداد وقوع نوع فعل ۸۲، ۴۸، ۷۶، ۸۰، ۷۵ که این تعداد در مقایسه با چهار فعل سبک دیگر حاکی از فاصله درخور توجه این فعل در مقایسه با چهار فعل دیگر است. به همین ترتیب، میزان وقوع این فعل به لحاظ تعداد نیز در هر پنج دوره به ترتیب ۱۰۴، ۸۰، ۱۲۰، ۱۰۵، ۱۰۷ است. حداکثر وقوع فعل سبک «داشتن» از دوره نخست تا دوره پنجم به ترتیب ۴، ۱۲، ۶، ۱۱، ۱۰۴ است که تقریباً در طول زمان این تعداد وقوع کاهش یافته است. میزان وقوع فعل سبک «آمدن» به لحاظ نوع فعل به ترتیب از دوره نخست تا دوره پنجم ۲۲، ۱۸، ۱۵، ۱۴، ۱۰ است و به لحاظ شمار وقوع کل افعال ۵۴، ۲۶، ۳۱، ۲۰، ۲۱ است. تعداد وقوع حداکثر کاربرد فعل سبک «آمدن» به ترتیب از دوره نخست تا دوره پنجم، ۱۳، ۱۴، ۹، ۳، ۸ است که به طور متناوب روند افزایش و کاهش را نشان می‌دهد. تعداد وقوع فعل سبک «آوردن» به لحاظ نوع فعل به ترتیب از دوره نخست تا دوره پنجم، ۹، ۱۱، ۱۰، ۱۵، ۱۰ است که به وضوح روند افزایشی شمار وقوع فعل سبک «آوردن» را نشان می‌دهد. تعداد وقوع این فعل به ترتیب ۳۱، ۲۷، ۲۲، ۲۹، ۲۵ است که البته در تعداد وقوع فعل نیز روند افزایشی و کاهشی مشهود است. این مسئله نشان می‌دهد که «آوردن» به لحاظ شمار وقوع و نوع فعل رو به افزایش بوده است. بیشترین تعداد وقوع افعال حاوی «آوردن» به ترتیب از دوره اول تا دوره

پنجم به ترتیب ۱۲، ۹، ۵، ۷، ۶ است که در این بخش نیز به تناوب با کاهش وقوع روبه‌رو هستیم. فعل «دیدن» به عنوان فعل سبک در دوره‌های سوم، چهارم و پنجم در ساختار فعل مرکب وقوعی نداشته و میزان وقوع این فعل در دوره‌های اول و دوم به لحاظ نوع فعل به ترتیب ۶ و ۷ است و از لحاظ شمار وقوع نیز تقریباً همین وضعیت را داشته است و با توجه به حداکثر تعداد وقوع این فعل، در طول این دو دوره که به ترتیب ۳ و ۳ است، روند وقوع آن کمایش ثابت بوده است.

۳-۵. تعداد وقوع هر فعل سبک نسبت به چهار فعل سبک دیگر در هر دوره

ابتدا نگاهی به جدول (۳) خواهیم داشت؛ سپس، به تحلیل نسبت وقوع هر پنج فعل سبک موردبررسی در پنج دوره متوالی می‌پردازیم.

جدول ۳. نسبت تعداد وقوع فعل سبک به مجموع در هر دوره در هر یک از فعل‌های مرکب.

Table 3. The proportion of the total occurrences of the light verbs in complex predicates in each period

فعل	دوره ۱	دوره ۲	دوره ۳	دوره ۴	دوره ۵
داشتن	٪۴۹	٪۴۹	٪۶۱	٪۵۵	٪۵۹
آمدن	٪۲۶	٪۱۶	٪۱۶	٪۱۱	٪۱۲
آوردن	٪۱۵	٪۱۷	٪۱۱	٪۱۵	٪۱۴
گرفتن	٪۶	٪۱۳	٪۱۱	٪۱۸	٪۱۵
دیدن	٪۴	٪۵	۰	۰	۰

در جدول فوق، نسبت تعداد وقوع هر فعل سبک به مجموع تعداد وقوع فعل سبک نشان داده شده است. داده‌ها نشان می‌دهد که ابتدا با توجه به تعداد وقوع فعل «داشتن» به مثابه فعل «سبک» به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم که عبارت‌اند از «۱۰۴، ۸۰، ۱۲۰، ۱۰۵، ۱۰۷»، نسبت تعداد وقوع این فعل به مجموع تعداد وقوع چهار فعل سبک دیگر به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «٪۴۹، ٪۴۹، ٪۶۱، ٪۵۵، ٪۵۹» است. این مسئله خود بیانگر آن است که این فعل در ساختار فعل مرکب در مجموع بیش از سایر فعل‌های سبک موردبررسی به صورت فعل سبک ظاهر شده است. به همین ترتیب، تعداد وقوع فعل «آمدن» به عنوان فعل «سبک» در ساختار فعل مرکب به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم عبارت‌اند از «۵۴، ۲۶، ۳۱، ۲۰، ۲۱». تعداد وقوع فعل «آوردن» به عنوان فعل «سبک» به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «۳۱، ۲۷، ۲۲، ۲۹، ۲۵» است. بنابراین، نسبت وقوع این فعل به عنوان فعل سبک در ساختار فعل مرکب به مجموع وقوع چهار فعل سبک دیگر به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «٪۱۵، ٪۱۷، ٪۱۱، ٪۱۵، ٪۱۴» است که در نتیجه در رتبه سوم قرار می‌گیرد. تعداد وقوع فعل «گرفتن» به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «۱۳، ۲۱، ۲۲، ۳۴، ۲۷» است. در نتیجه، نسبت وقوع این فعل به عنوان فعل سبک به مجموع وقوع چهار فعل سبک دیگر به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «٪۶، ٪۱۳، ٪۱۱، ٪۱۸، ٪۱۵» است که البته روند روبه‌رشد را نشان می‌دهد. در نهایت، تعداد وقوع فعل «دیدن» به عنوان فعل «سبک» به ترتیب از دوره اول تا دوره پنجم «۸، ۸، ۰، ۰، ۰» است. بنابراین، نسبت وقوع این فعل به مثابه فعل سبک به مجموع وقوع چهار فعل سبک دیگر به ترتیب فقط در دوره اول و دوره دوم با «٪۴، ٪۵» است که در مقایسه با دوره سوم تا دوره پنجم که وقوعی نداشته است روند کاهشی را نشان می‌دهد.

۶. بررسی تعداد وقوع افعال سبک

۶-۱. بررسی تعداد وقوع فعل سبک «داشتن» در ساخت‌های حاوی فعل سبک

در این قسمت شانزده نمونه از انواع فعل‌های مرکب با فعل سبک «داشتن» را از دوره اول تحلیل و با سایر دوره‌ها مقایسه می‌کنیم. براساس تحلیلی که صورت گرفته است، پربسامدترین افعال مرکب با فعل سبک «داشتن» به ترتیب تعداد وقوع عبارت‌اند از ابتدا فعل مرکب «نگاه داشتن» با تعداد وقوع ۱۱ و رتبه اول، که در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۶، دوره‌های سوم و چهارم با تعداد وقوع ۳ و دوره پنجم که وقوعی نداشته، از برتری درخور توجهی برخوردار است؛ در ضمن، دوره دوم نسبت به دوره‌های سوم، چهارم و پنجم در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. سپس، فعل مرکب «معمول داشتن» با تعداد وقوع ۷ و رتبه دوم، در مقایسه با دوره‌های دوم و سوم که وقوعی نداشته است، در دوره چهارم و پنجم با تعداد وقوع ۱ همچنان برتری چشم‌گیری دارد. افعال مرکب نسبتاً پربسامد دوره اول به ترتیب تعداد وقوع، ابتدا فعل مرکب «بنا داشتن» با تعداد وقوع ۴ و رتبه سوم، در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته است، در رتبه به مراتب بالاتر؛ سپس، افعال مرکب «اهتمام داشتن»، «موقوف داشتن» با تعداد وقوع ۳ و رتبه چهارم، ابتدا فعل مرکب «اهتمام داشتن» در مقایسه با دوره دوم که وقوعی نداشته، دوره سوم با تعداد وقوع ۲، دوره‌های چهارم و پنجم هم که وقوعی نداشته است، در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. سپس، فعل مرکب «موقوف داشتن» در مقایسه با دوره‌های دوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته و دوره سوم با تعداد وقوع ۱ همچنین در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. افعال مرکب کم‌بسامد دوره اول با تعداد وقوع ۲ شامل «ادعا داشتن»، «توقف داشتن» است که ابتدا فعل مرکب «ادعا داشتن» در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتر؛ سپس، فعل مرکب «توقف داشتن» در مقایسه با دوره سوم با تعداد وقوع ۱ و سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته در سطح بالاتری قرار می‌گیرد. افعال مرکبی که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته‌اند عبارت‌اند از «دقت داشتن»، «مصرف داشتن»، «گمان داشتن»، «اختصاص داشتن»، «غفلت داشتن»، «مراقبت داشتن»، «مرخص داشتن»، «محول داشتن»، «اطاعت داشتن»، که در مقایسه با دوره‌های دیگر، ابتدا افعال مرکب «غفلت داشتن»، «مرخص داشتن»، «اطاعت داشتن» که در چهار دوره دیگر وقوعی از آن‌ها دیده نشده است، در رتبه بالاتر؛ سپس، فعل مرکب «دقت داشتن» که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته است، در مقایسه با دوره‌های دوم، سوم و چهارم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر و در قیاس با دوره پنجم که یک‌بار به کار رفته است در رتبه مساوی قرار می‌گیرد؛ فعل مرکب «مصرف داشتن» که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته است، در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۵ و رتبه ۹ به مراتب پایین‌تر، و در مقایسه با دوره‌های سوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است. فعل مرکب «گمان داشتن» در مقایسه با دوره‌های دوم و چهارم که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتر، و در مقایسه با دوره سوم با تعداد وقوع ۲ در رتبه پایین‌تر، و در نهایت، در مقایسه با دوره پنجم با تعداد وقوع ۱ در رتبه مساوی قرار می‌گیرد. فعل مرکب «اختصاص داشتن» در مقایسه با دوره دوم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر، و در مقایسه با دوره‌های چهارم و پنجم با تعداد وقوع ۱ در رتبه مساوی و در مقایسه با دوره سوم با تعداد وقوع ۴ در رتبه پایین‌تری قرار می‌گیرد. فعل مرکب «مراقبت داشتن» در مقایسه با دوره‌های دوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتر، و در مقایسه با دوره سوم با تعداد وقوع ۳ در رتبه پایین‌تری قرار می‌گیرد. در پایان فعل مرکب «محول داشتن» در مقایسه با دوره‌های سوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر، و در قیاس با دوره دوم که یک‌بار به کار رفته از رتبه برابری برخوردار است.

جدول ۴. بررسی خرد تعداد وقوع فعل سبک «داشتن» در دوره‌های پنج‌گانه در فعل مرکب

Table 4. Detailed examination of occurrence of *dāštan* in complex predicates in five periods

دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل	دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل
۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۰	۰	۰	۵	۱	مصروف داشتن	۰	۳	۳	۶	۱۱	نگاه داشتن
۱	۰	۲	۰	۱	گمان داشتن	۱	۱	۰	۰	۷	معمول داشتن
۱	۱	۴	۰	۱	اختصاص داشتن	۰	۰	۰	۰	۴	بنا داشتن
۰	۰	۰	۰	۱	غفلت داشتن	۰	۰	۲	۰	۳	اهتمام داشتن
۰	۰	۳	۰	۱	مراقبت داشتن	۰	۰	۱	۰	۳	موقوف داشتن
۰	۰	۰	۰	۱	مرخص داشتن	۰	۰	۰	۰	۲	ادعا داشتن
۰	۰	۰	۱	۱	محول داشتن	۰	۰	۱	۰	۲	توقف داشتن
۰	۰	۰	۰	۱	اطاعت داشتن	۱	۰	۰	۰	۱	دقت داشتن

۶-۲. بررسی تعداد وقوع فعل سبک «آمدن» در ساخت‌های حاوی فعل سبک

در این قسمت هم دوباره شانزده نمونه از انواع فعل‌های مرکب با فعل سبک «آمدن» از دوره اول تحلیل و با سایر دوره‌ها مقایسه می‌شوند. بنابراین، پربسامدترین افعال مرکب به ترتیب تعداد وقوع عبارت‌اند از ابتدا فعل مرکب حرف اضافه‌ای «به عمل آمدن» با تعداد وقوع ۱۳ و رتبه اول که در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۳، دوره سوم با تعداد وقوع ۹، دوره چهارم با تعداد وقوع ۱ و دوره پنجم با تعداد وقوع ۸، از رتبه بالاتری برخوردار است. سپس، فعل مرکب «برآمدن» با تعداد وقوع ۸ و رتبه دوم، در مقایسه با دوره‌های دوم، سوم و پنجم که وقوعی نداشته و دوره چهارم با تعداد وقوع ۱، باز در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. افعال نسبتاً پربسامد دوره اول شامل «بیرون آمدن، به رکاب آمدن» با تعداد وقوع ۵ و رتبه سوم هستند. ابتدا وقوع فعل مرکب «بیرون آمدن» در مقایسه با دوره‌های دوم و پنجم که وقوعی نداشته، و همچنین، دوره سوم با تعداد وقوع ۴ و دوره چهارم با تعداد وقوع ۳، از رتبه بالاتری برخوردار است. سپس، فعل مرکب «به رکاب آمدن» هم در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. افعال مرکب نسبتاً کم‌بسامد شامل «برف آمدن، حاصل آمدن» با تعداد وقوع ۳ و رتبه چهارم است. ابتدا وقوع فعل مرکب «برف آمدن»، در مقایسه با دوره‌های سوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته و دوره دوم با تعداد وقوع ۱، در سطح بالاتری قرار می‌گیرد. سپس، وقوع فعل مرکب «حاصل آمدن»، در مقایسه با وقوع آن در دوره دوم با تعداد وقوع ۴ در رتبه پایین‌تر و در مقایسه با دوره‌های سوم، چهارم و پنجم که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است. افعال کم‌بسامد دوره اول با تعداد وقوع ۲ و رتبه پنجم عبارت‌اند از «حال آمدن، به نظر آمدن، پیش آمدن». ابتدا وقوع فعل مرکب «حال آمدن» در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتر؛ سپس، فعل مرکب «به نظر آمدن» نیز در مقایسه با دوره‌های دوم و سوم با تعداد وقوع ۱ و دوره‌های چهارم و پنجم که وقوعی نداشته، در سطح بالاتر؛ در نهایت، فعل مرکب «پیش آمدن» در مقایسه با دوره‌های دوم و چهارم که وقوعی نداشته و دوره سوم با تعداد وقوع ۱ در رتبه بالاتر و در مقایسه با دوره پنجم با تعداد وقوع ۲ در سطحی برابر قرار می‌گیرد. افعال مرکبی که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته‌اند عبارت‌اند از «به دست آمدن، سیل آمدن، به انتظام آمدن، شامل آمدن، به ظهور آمدن، لازم آمدن، به التزام آمدن». ابتدا افعال مرکب «سیل آمدن، به انتظام آمدن، شامل آمدن، به ظهور آمدن، به التزام آمدن» در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر؛ سپس، فعل مرکب

حرف‌اضافه‌ای «به دست آمدن» در مقایسه با دوره‌های دوم و چهارم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر و در مقایسه با دوره سوم با تعداد وقوع ۴ و دوره پنجم با تعداد وقوع ۳ در رتبه پایین‌تری قرار می‌گیرد. در انتها فعل مرکب «لازم آمدن» در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۲ در رتبه پایین‌تر و در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته در سطح بالاتری قرار می‌گیرد.

جدول ۵. بررسی خرد تعداد وقوع فعل سبک «آمدن» در دوره‌های پنج گانه در فعل مرکب

Table 5. Detailed examination of occurrence of *āmadan* in complex predicates in five periods

دورة	دورة	دورة	دورة	دورة	فعل	دورة	دورة	دورة	دورة	دورة	فعل
٥	٤	٣	٢	١		٥	٤	٣	٢	١	
٢	٠	١	٠	٢	پیش آمدن	٨	١	٩	٣	١٣	به عمل آمدن
٣	٠	٤	٠	١	به دست آمدن	٠	١	٠	٠	٨	برآمدن
٠	٠	٠	٠	١	سیل آمدن	٠	٣	٤	٠	٥	بیرون آمدن
٠	٠	٠	٠	١	به انتظام آمدن	٠	٠	٠	٠	٥	به رکاب آمدن
٠	٠	٠	٠	١	شامل آمدن	٠	٠	٠	١	٣	برف آمدن
٠	٠	٠	٠	١	به ظهور آمدن	٠	٠	٠	٤	٣	حاصل آمدن
٠	٠	٠	٢	١	لازم آمدن	٠	٠	٠	٠	٢	حال آمدن
٠	٠	٠	٠	١	به التزام آمدن	٠	٠	١	١	٢	به نظر آمدن

۳-۶. بررسی تعداد وقوع فعل سبک «آوردن» در ساخت‌های حاوی فعل سبک

حال می‌پردازیم به تحلیل افعال مرکب با فعل سبک «آوردن». در دوره اول از سه‌هزار داده برگرفته از متون روزنامه‌ای تنها ۹ فعل مرکب به دست آمده است که با سایر دوره‌ها مقایسه می‌کنیم. ابتدا پربسامدترین فعل مرکب حرف اضافه‌ای با تعداد وقوع ۱۲ و رتبه اول فعل مرکب «به عمل آوردن» است که در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۵، دوره سوم با تعداد وقوع ۳، دوره چهارم با تعداد وقوع ۷ و دوره پنجم با تعداد وقوع ۶، در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد. این امر این نشان می‌دهد فعل «آوردن» به عنوان فعل سبک در دوره اول نسبت به دوره‌های بعد وقوع درخور توجهی داشته است. افعال مرکب نسبتاً پربسامد در دوره اول به ترتیب با رتبه‌های دوم و سوم با تعداد وقوع ۶ و ۵ شامل «بیرون آوردن» و «تشریف آوردن» است. ابتدا فعل مرکب «بیرون آوردن» در مقایسه با دوره دوم که وقوعی نداشته، دوره سوم با تعداد وقوع ۳، دوره چهارم با تعداد وقوع ۱ و دوره پنجم با تعداد وقوع ۳، در رتبه بالاتری قرار می‌گیرد؛ سپس، فعل مرکب «تشریف آوردن» در مقایسه با وقوع آن در دوره‌های دوم و پنجم با تعداد وقوع ۱، دوره سوم با تعداد وقوع ۲ در رتبه بالاتر و در مقایسه با دوره چهارم با تعداد وقوع ۷ در سطح پایین‌تری قرار می‌گیرد. فعل مرکب نسبتاً کم‌بسامد دوره اول فعل مرکب «فراهم آوردن» با تعداد وقوع ۳ و رتبه چهارم است که در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۳ در رتبه مساوی، دوره سوم با تعداد وقوع ۵ و دوره چهارم با تعداد وقوع ۴ در رتبه پایین‌تر و نهایتاً در مقایسه با دوره پنجم که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است. افعال مرکبی که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته‌اند عبارت‌اند از «حمله آوردن، به معرض تضییع آوردن، به حضور آوردن، به ظهور آوردن، مرارت آوردن». ابتدا افعال مرکب «حمله آوردن، به معرض تضییع آوردن، به حضور آوردن، مرارت آوردن» در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتر قرار می‌گیرند. در نهایت، فعل مرکب «به ظهور آوردن» در مقایسه با دوره‌های دوم و سوم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر، اما در مقایسه با دوره‌های چهارم و پنجم که یک‌بار به کار رفته است در سطحی برابر قرار می‌گیرد.

جدول ۶. بررسی خرد تعداد وقوع فعل سبک «آوردن» در دوره‌های پنج‌گانه در فعل مرکب

Table 6. Detailed examination of occurrence *āvardan* in complex predicates in five periods

دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل	دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل
۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۰	۰	۰	۰	۱	به معرض تضییع آوردن	۶	۷	۳	۵	۱۲	به عمل آوردن
۰	۰	۰	۰	۱	به حضور آوردن	۳	۱	۳	۰	۶	بیرون آوردن
۱	۱	۰	۰	۱	به ظهور آوردن	۱	۷	۲	۱	۵	تشریف آوردن
۰	۰	۰	۰	۱	مرارت آوردن	۰	۴	۵	۳	۳	فراهم آوردن
						۰	۰	۰	۰	۱	حمله آوردن

۴-۶. بررسی تعداد وقوع فعل سبک «دیدن» در ساخت‌های حاوی فعل سبک

از آنجا که فعل «دیدن» به‌عنوان فعل سبک در ساختار فعل مرکب، به‌جز در دوره اول آن هم نه به‌طور درخور توجهی، وقوعی در سایر دوره‌ها نداشته است، این فعل عمدتاً به‌شکل فعل ساده به کار می‌رود که البته این ایده با عدم وقوع این فعل به‌صورت فعل سبک در ساختار فعل مرکب از دوره دوم به بعد تقویت می‌شود، با این حال به تحلیل این فعل می‌پردازیم. در دوره اول تنها شش نوع فعل مرکب به‌دست آمده است که پربسامدترین فعل مرکب با فعل سبک «دیدن»، فعل مرکب «سان دیدن» با تعداد وقوع ۳ و رتبه اول است که در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، از رتبه بالاتری برخوردار است. افعال مرکبی که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته‌اند شامل «تدارک دیدن»، خواب دیدن، نظم دیدن، هلاکت دیدن، به چشم دیدن» هستند. ابتدا فعل مرکب «تدارک دیدن»، در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۳ در رتبه پایین‌تر و در مقایسه با دوره‌های دیگر که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است، در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۳ در رتبه پایین‌تر، و در مقایسه با دوره‌های دیگر که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است. سپس، افعال مرکب «خواب دیدن، نظم دیدن، هلاکت دیدن، به چشم دیدن»، در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته از رتبه بالاتری برخوردار است. در نتیجه، این تحلیل نشان می‌دهد فعل «دیدن» به‌عنوان فعل سبک در ساختار فعل مرکب فقط در دوره اول، آن هم نه به‌صورت چشمگیر، وقوع داشته است و در سایر دوره‌ها عمدتاً به‌شکل فعل ساده به کار رفته است.

جدول ۷. بررسی خرد تعداد وقوع فعل سبک «دیدن» در دوره‌های پنج‌گانه در فعل مرکب

Table 7. Detailed examination of occurrence of the *didan* in complex predicates in five periods

دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل	دوره	دوره	دوره	دوره	دوره	فعل
۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۰	۰	۰	۰	۱	نظم دیدن	۰	۰	۰	۰	۳	سان دیدن
۰	۰	۰	۰	۱	هلاکت دیدن	۰	۰	۰	۳	۱	تدارک دیدن
۰	۰	۰	۰	۱	به چشم دیدن	۰	۰	۰	۰	۱	خواب دیدن

۵-۶. بررسی تعداد وقوع فعل سبک «گرفتن» در ساخت‌های حاوی فعل سبک

در این قسمت از کار، تعداد ده فعل مرکب را با فعل سبک «گرفتن» را از دوره اول تحلیل و سپس، با وقوع آن‌ها در سایر دوره‌ها به مقایسه می‌پردازیم. ابتدا پربسامدترین فعل مرکب با تعداد وقوع ۳ و رتبه اول فعل مرکب «قرار گرفتن» است که البته در مقایسه

با سایر دوره‌ها که وقوعی از آن دیده نشده از برتری بالایی برخوردار است. سپس، افعال مرکبی که در دوره اول فقط یک‌بار به کار رفته‌اند شامل «قرار گرفتن، به دست آویز گرفتن، اذن گرفتن، التزام گرفتن، انجام گرفتن، در دست گرفتن، رواج گرفتن، قرض گرفتن، یاد گرفتن، گریبان گرفتن» هستند. ابتدا افعال مرکب «به دست آویز گرفتن، اذن گرفتن، یاد گرفتن، گریبان گرفتن»، در مقایسه با سایر دوره‌ها که وقوعی نداشته، در رتبه بالاتری قرار می‌گیرند. سپس، افعال مرکب «انجام گرفتن، قرض گرفتن» در مقایسه با دوره‌های دوم، سوم و چهارم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر و در مقایسه با دوره پنجم که یک‌بار به کار رفته، از رتبه برابری برخوردار است. به همین ترتیب، وقوع فعل مرکب «التزام گرفتن» در مقایسه با دوره‌های دوم و پنجم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر و در مقایسه با دوره‌های سوم و چهارم که یک‌بار به کار رفته است، در رتبه مساوی قرار می‌گیرد. وقوع فعل مرکب حرف اضافه‌ای «در دست گرفتن»، در مقایسه با دوره دوم با تعداد وقوع ۲ در رتبه پایین‌تر و در مقایسه با دوره سوم که وقوعی نداشته در رتبه بالاتر و در نهایت، در مقایسه با دوره‌های چهارم و پنجم که یک‌بار به کار رفته است از رتبه برابری برخوردار است.

جدول ۸. بررسی خرد تعداد وقوع فعل سبک «گرفتن» در دوره‌های پنج گانه در فعل مرکب

Table 8. Detailed examination of occurrence of *gereftan* in complex predicates in five periods

دورهٔ ۵	دورهٔ ۴	دورهٔ ۳	دورهٔ ۲	دورهٔ ۱	فعل	دورهٔ ۵	دورهٔ ۴	دورهٔ ۳	دورهٔ ۲	دورهٔ ۱	فعل
۱	۱	۰	۲	۱	در دست گرفتن	۰	۰	۰	۰	۳	قرار گرفتن
۰	۱	۰	۰	۱	رواج گرفتن	۰	۰	۰	۰	۱	به دست آویز گرفتن
۱	۰	۰	۰	۱	قرض گرفتن	۰	۰	۰	۰	۱	اذن گرفتن
۰	۰	۰	۰	۱	یاد گرفتن	۰	۱	۱	۰	۱	التزام گرفتن
۰	۰	۰	۰	۱	گریبان گرفتن	۱	۰	۰	۰	۱	انجام گرفتن

۷. بحث و نتیجه گیری

در این مقاله حدود ۶۰ ساخت فعلی حاوی افعال سبک «داشتن، آوردن، آمدن، گرفتن، دیدن» در پنج دوره در طول یک قرن از دهه ۱۲۲۰ تا ۱۳۲۰ شمسی برگرفته از روزنامه‌های مختلف بررسی شد. این بررسی نشان می‌دهد تعداد وقوع فعل سبک «داشتن» به شکل معناداری از چهار فعل سبک دیگر بالاتر است به طوری که حدود نصف وقوع پنج فعل مدنظر طی پنج دوره مزبور به این فعل اختصاص دارد. رتبه دوم وقوع، به فعل سبک «آمدن» با ۱۶/۵ درصد از مجموع پنج فعل اختصاص دارد. فعل «آوردن» که از فعل‌های کم‌بسامد سبک امروز به حساب می‌آید در این مجموعه ۱۴/۵ درصد از مجموع پنج فعل را به خود اختصاص داده است. فعل «گرفتن» با ۱۲/۵ درصد نیز در رتبه چهارم تعداد وقوع در میان پنج فعل قرار گرفته است. در انتها، فعل «دیدن» با تعداد وقوع ۱۱/۷۲ درصدی در آخرین رتبه قرار گرفته است.

دربارهٔ نسبت تعداد وقوع به نوع فعل، فعل «داشتن» به‌جز در دورهٔ دوم روند ثابتی دارد و در مجموع نشان می‌دهد حاکمیت ژانر مشخصی باعث نشده است وقوع برخی از انواع به‌سمت خاصی متمایل شود. فعل «آمدن» نیز از دورهٔ اول تا پنجم روند کاهشی داشته است. فعل «آوردن» نوساناتی داشته است که با داده‌های بیشتر می‌توان قضاوت دقیق‌تری در این باب داشت. فعل «گرفتن» از دورهٔ اول تا پنجم روند افزایشی داشته است. قضاوت قطعی دربارهٔ فعل سبک «دیدن» با توجه حجم کم داده‌ها بسیار دشوار است و موکول به پژوهشی با داده‌های وسیع‌تر می‌شود.

کتابنامه

- فرشیدورد، خسرو (۱۳۵۱). بحثی درباره خط فارسی (اسم مرکب - فعل مرکب)، وحید (۱۰۱): ۱۸۳-۱۹۸.
- متینی، جلال (۱۳۴۷). فعل مرکب به جای فعل بسیط، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (۴): ۴۱۰-۴۲۱.
- منصوری، مهرزاد (۱۳۸۴). فعل سببی در زبان فارسی براساس طرح پوسته فعلی، زبان و زبان‌شناسی (۱): ۹۱-۱۱۴.
- منصوری، مهرزاد (۱۳۸۶). انضمام در زبان فارسی، زبان و زبان‌شناسی (۶): ۴۱-۱۲۵.
- منصوری، مهرزاد (۱۳۹۲). فعل سبک در افعال مرکب فارسی، مطالعات زبان و گویش‌های غرب ایران (۱): ۷۷-۱۰۴.
- ناتل خانلری، پرویز (۱۳۶۶). تاریخ زبان فارسی (چاپ سوم)، تهران: نشر نو.
- همایون فرخ، عبدالرحیم (۱۳۳۷). دستور زبان فارسی، تهران: دانشگاه تهران.
- همایون فرخ، عبدالرحیم (۱۳۶۴). دستور جامع زبان فارسی (چاپ سوم)، تهران: علمی.
- Brugman, C. (2001). Light verbs and polysemy. *Language Sciences* 23(4-5): 551-578.
- Conwell, E. (2006). The role of semantic generality in verb acquisition. In *Proceedings of the Annual Boston University Conference on Language Development* (Vol.1) edited by D. Bamman, T. Magnitskaia, & C. Zaller. 107-118. Boston: Cascadilla Press.
- Family, N. (2006). Explorations of semantic space: The case of light verb constructions in Persian. PhD thesis. Paris: The School for Advanced Studies in the Social Sciences (EHESS).
- Family, N. (2011). Verbal islands in Persian. *Folia Linguistica* (45): 1-30.
- Folli, R., H. Harley, & S. Karimi (2005). Determinants of event type in Persian complex predicates. *Lingua* 115(10): pp. 1365-1401.
- Grimshaw, J., & A. Mester (1988). Light verbs and θ -marking. *Linguistic inquiry* 19 (2): 206-232.
- Hale, K. & S. H. Keyser (1993). On argument structure and the lexical expression of syntactic relations. In *The view from Building 20: Essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, edited by Kenth Hale and Samuel Jay Keyser. 53-109. Cambridge, MA: MIT Press.
- Huddleston, R., & G. Pullum (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jespersen, O. (1940). *A Modern English Grammar: On Historical Principles*, Part 5 Syntax. Fourth Volume. Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
- KarimiDoostan, Gh. (1997). Light verb constructions in Persian. PhD thesis. . England: Essex University.
- KarimiDoostan, Gh (2001a). N + V Complex Predicates in Persian. In *Structural Aspects of Semantically Complex Verbs* edited by N. Dehe & A. 277-292. Frankfurt: Peter Lang.
- KarimiDoostan, Gh (2001b). *Ilami Kurdish*. Sanandaj: Kurdistan University Press.
- KarimiDoostan, Gh. (2005). Light Verbs and Structural Case. *Lingua*. 115 (12): 1737-1756.
- Mohammad, J., & S. Karimi (1992). Light verbs are taking over: Complex verbs in Persian. In *Proceedings of the Western Conference on Linguistics (WECOL)* edited by J. Ashmore & V. Samiiian. 195-212. Fresno: California State University Press.
- Megerdooian K. (2001). Event structure and complex predicates in Persian. *Canadian Journal of Linguistics* 46 (1/2): 97-125.
- VahediLangrudi M. (1996). The Syntax, Semantics and Argument Structure of Complex Predicates in Modern Farsi. PhD thesis. Ottawa: University of Ottawa.